ÖĞRETMENLİĞE İLİŞKİN TUTUMUN BEŞ FAKTÖR KİŞİLİK TİPLERİYLE YORDANMASI

Sevda ASLAN*
Murat YALÇIN**

Özet

Bu çalışmanın amacı, öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumlarının beş faktör kişilik boyutlarının yordayıcılığı açısından değerlendirilerek öğretmenliğe ilişkin tutum ile beş faktör kişilik boyutları arasındaki ilişki araştırılmıştır. Çalışma grubunu 2011-2012 eğitim-öğretim yılı sonbahar döneminde Kırıkkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi dördüncü sınıflarında öğrenim gören ve mezun olup pedagojik formasyon eğitimi alan 270'i kız, 89'u erkek olmak üzere toplam 359 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Öğretmenliğe İlişkin Tutum Ölçeği ve Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi kullanılmıştır. Elde edilen verileri hiyerarşik regresyon analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre duygusal dengesizlik/nevrotizim, yumuşak başlılık ve sorumluluk kişilik boyutlarının öğretmenliğe ilişkin tutumun yordayıcıları oldukları görülürken; dışadönüklük ve deneyime açıklık boyutunun olmadığı belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Öğretmenliğe ilişkin tutum, beş faktör kişilik boyutu, üniversite öğrencisi

Giriş

Bireyin eğitim hayatında onun davranışlarının istendik yönde değiştirmesini, kişiliğiyle davranışlarıyla model olan öğretmendir. Öğretmenin sahip olması gereken nitelikler arasında sadece genel kültür, alan bilgisi ve öğretmenlik meslek bilgisi değil, mesleğine karşı geliştirdiği tutum da önemlidir. Öğretmenliğe karşı geliştirilen tutumun hizmet öncesinde, hatta eğitime girerken belirlenmesi yararlı olacaktır. Böylelikle öğretmen adayları, tutumlarının olumlu yönde değiştirilmesi açısından desteklenebilirler.

Tutum doğrudan gözlenebilen bir özellik değil, ancak bireyin gözlenebilen davranışlarından çıkarsama yapılarak o bireye atfedilen bir eğilimdir. Diğer bir deyişle tutum gözlenebilen, ortaya konan bir davranış değil, davranışa hazırlayıcı bir eğilimidir. Bir kimsenin herhangi bir olay, eşya veya insanlara karşı olumlu ya da olumsuz davranış gösterme eğilimine tutum denir. Bir eğilimi tutum olarak kabul edilebilmesi için asgari şart, bir zihinsel değerlendirmedir, ancak kişilerin zaman içinde geliştirdiği yerleşik tutumların çoğu duygusal ve davranışa yönelik öğeleri içerir. Başka bir deyişle tutumlar doğrudan gözlenemez, ancak bireyin diğer davranışlarıyla açığa çıkar (Kağıtçıbaşı, 2006; Turgut, 1992).

* Yrd. Doç. Dr. Sevda Aslan, Kırkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı
** Murat Yalçın, Mülga Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanı, Millî Eğitim Bakanlığı

Tutumun bilişsel, duygusal ve davranışsal olarak üç öğesi vardır. Bilişsel tutum öğesi, o tutum hakkında sahip olunan bilgilerin sözle belirtilmesidir. Duygusal öğe, o tutumun objesine karşı gözlenebilen kalp çarpmasının sıklaşması, heyecanlanma, terleme gibi fizyolojik tepkilerle sözsel tepkilerin tümüdür. Davranışsal öğe, o tutum objesine karşı gözlenebilen sözsel ya da diğer tüm davranışlardır (Kağıtçıbaşı, 2006)

Tutum, alışkanlık ve kişinin benlik kavramını kapsayan beş faktör modeli, duygusal dengesizlik/nevrotizim, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşakbaşlılık ve sorumluluk boyutlarından oluşan kişilik özelliklerinin hiyerarşik bir modelidir. Kişilik özellikleri düşünce, duygu ve eylemlerin tutarlı kalıpları ve bireysel farklılıkların sürekli boyutları olarak tanımlanmaktadır (McCrae & Costa, 1990: Akt., Costa & Widiger, 2002; Roterts, Waltonve Viechtbauer, 2006: Akt., McCrae & Löckenhoff, 2010).

Beş Faktör Kuramı'na dayalı bu kişilik tiplerinden deneyime açıklığın özellikleri genellikle hayal gücü, merak, orijinallik, geniş fikirlilik ve sanatsal duyarlılıkla ilgilidir. Yumuşak başlılık boyutu hoşluk, tatlılık ile ilgili özellikler; nezaket, esneklik, güven, iyi huy, iş birliği, bağışlama, empatiyle ilgilidir. Sorumluluk boyutu ise dikkat, düşüncelilik, sorumluluk, düzen, yeterlilik, planlılık, çok çalışma, başarı, merkezcilik, azmi yansıtır. Aynı zamanda duygusal olarak stabil olmayan durumu belirten duygusal dengesizlik/nevrotizim ve bireyin daha çok mizacıyla ilgili olan dışadönüklüğü olarak her beş boyut kişiliğin sürekli boyutları kabul edilir (Viswesvaran ve Ones, 2003).

Öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ile ilgili literatür incelendiğinde; Doğan ve Çoban'ın (2009) araştırmalarında, öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının olumlu, kaygı düzeylerinin düşük ve tutum ile kaygı arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Kızların, mesleğini yakınlarına önerenlerin, mesleğini sevenlerin ve iş bulma konusunda iyimser olanların daha olumlu bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır. Başbay, Ünver ve Bümen (2009) boylamsal çalışmada, ortaöğretim tezsiz yüksek lisans programı boyunca öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının anlamlı bir şekilde değişmediğini göstermektedir. Diğer yandan öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının, yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin cinsiyetlerine, alanlarına ve okudukları döneme göre öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının değişmediği ortaya koyulmuştur. Demirtaş, Cömert ve Özer (2011) üniversite dördüncü sınıf öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada, öğretmen adaylarının cinsiyete, farklı bölüm ve öğrenim türlerine göre mesleğe yönelik tutumlarının farklılaşmadığını bulmuşlardır. Bulut (2009) eğitim fakültesi öğrencileriyle yaptığı çalışmasında, öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumların üniversite ve cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermezken, anabilim dalı değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Oral (2004) ise eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarıyla cinsiyete, bölüme, öğretmenliği kariyer tercihinde bulunma, öğretmenliği kariyer seçiminin nedeni arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Bulut (2011) çalışmasında, müzik öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının genel olarak olumlu olduğu ancak, öğretmenlik mesleğinde başarı için gerekli olan çalışmalara ve bu mesleğin çalışma şartları ile günümüzdeki toplumsal statüsüne yönelik tutumlarında olumsuzluklar bulunduğunu tespit etmiştir.

Yine öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ile ilgili literatürde; Özbek, Kahyaoğlu ve Özgen (2007) eğitim fakültesi öğrencilerinde öğretmenliğin toplum kalkınmasında önemli olduğu, öğretmenliğin sorumluluk gerektiren bir meslek olduğu ve öğretmenliğin fedakârlık gerektiren bir meslek olduğu görüşlerinin yüksek ortalamaya sahip olduğu belirlenmiştir. Semerci ve Semerci (2004) çalışmasında, üniversite öğrencisi kızların ve erkeklerin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarında, anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Çakır, Kan ve Sünbül (2006) çalışmalarında, tezsiz yüksek lisans programlarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum ve özyeterlik algıları üzerinde daha olumlu bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Tezsiz yüksek lisans eğitimi alan kız öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum puan ortalamları ile öğretmenlik meslek bilgisi programı eğitimi alan kız ve erkek öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum puan ortalamları arasında tezsiz yüksek lisans eğitimi alan öğrenciler lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır. Şenel, Demir, Sertelin, Kılıçaslan ve Köksal (2004) öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının destekleyici, duyarlı, kararlı, dengeli olma gibi kişilik özellikleri ile anlamlı bir ilişkisi olduğunu bulmuştur. Aksoy (2010) son sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışmada, sınıf öğretmenliği, resim öğretmenliği ve sosyal bilgiler öğretmenliği bölümlerindeki öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının yüksek düzeyde olduğunu, fakat psikolojik danışma ve rehberlik ile bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının ise orta düzeyde olduğunu belirlemiştir. Aydın ve Sağlam (2012) son sınıf öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada, kız öğrencilerin, erkek öğrencilere; öğrenim gördükleri bölümü tercih etmedeki etken olarak ise kendini yetiştirmek için öğretmenlik programını tercih edenlerin, mecbur kaldıkları için öğretmenlik programını tercih edenlere göre öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu belirlenmiştir.

Big Five (Beş faktörlü kişilik modeli) ile ilgili literatüre bakıldığında; Fuller ve Marler (2009), meta analiz çalışmasında kişiliğin ileriye dönük yordayıcısı olarak big five dışa dönüklük, deneyime açıklığın, sorumluluk ve duygusal dengesizlik/nevrotizim olduğunu ortaya koymuşlardır. Krüger (2009) okul liderinin big five'ın sorumluluk, duygusal dengelilik, dışa dönüklük, yumuşak başlılık ve deneyime açıklığına göre yeteneğinin okuldan okula farklılaştığını tespit etmiştir. Lounsbury, Smith, Levy, Leong ve Gibson (2009) çalışmalarında iş ile sorumluluk, duygusal dengelilik, dışa dönüklük yüksek korelasyona sahipken; yumuşak başlılık ve deneyime açıklık arasında daha az korelasyon vardır. Johnson, Rowatt ve Petrini (2011) tarafından dışadönüklük, yumuşakbaşlılık, sorumluluk, deneyime açıklık, duygusal dengesizlik iş performansının yordayıcısı olarak tespit edilmiştir. Flanagan ve Malgady (2011) lisanüstü eğitim gören psikoloji öğrencileriyle yaptığı çalışmada Big Five'ın sorumluluk boyutu ile staj değerlendirmesi arasında anlamlı ilişki bulmuştur. Aynı zamanda big five ile içeriksel ve görev-özellik performanslarının (Rose, Ramalu,Uli ve Kumar, 2010); başarılı olma değerinin (Veage, Ciarrochive Heaven, 2011); eğitimsel kazanç, sorumluluk ve getirinin (O'Connell & Sheikh, 2011) ele alındığı araştırmalar görülmektedir.

Bir öğretim ortamında tutumlar akademik başarı için önemli bir faktördür. Bu nedenle eğitim sürecinin olumlu tutumları oluşturmada etkili olması gerekmektedir. Eğitim ortamında tutumların oluşturulmasında en önemli görev öğretmene düşmek-

tedir. Bu eğitim sürecinde öğretmenin temel kişilik eğilimleri, öğretmenliğe ilişkin tutumları üzerinde etkili olacaktır. Bu nedenle bu çalışmada öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumlarının beş faktör kişilik boyutlarının yordayıcılığı açısından değerlendirilerek öğretmenliğe ilişkin tutum ile beş faktör kişilik boyutları arasındaki ilişki araştırılmıştır.

Yöntem

Çalışma Grubu

Çalışma grubunu 2011-2012 eğitim-öğretim yılı sonbahar döneminde Kırıkkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi dördüncü sınıflarında öğrenim gören ve mezun olup pedagojik formasyon eğitimi alan 359 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin 270'i (%75.2, yaş ortalaması=23.86, SD=2.78) kız, 89'u (%24,8 yaş ortalaması=25.52, SD=4.01) erkektir.

Veri Toplama Araçları

Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT). Bacanlı, İlhan ve Aslan (2009) tarafından geliştirilen Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT) 40 sıfat çiftinden oluşan 1-7 arasında derecelendirilen likert tipi bir ölçektir. SDKT dışadönüklük, yumuşak başlılık, sorumluluk, duygusal dengesizlik/ nörotisizm ve deneyime açıklık olarak beş boyuttan oluşmaktadır. Beş boyut, SDKT'ne ait varyansın %52.63'ünü açıklamaktadır. Beş boyutun faktör yüklerinin .367-.793 arasında değiştiği görülmektedir. Testin test-tekrar test güvenirlik katsayısı Dışadönüklük için .85, Yumuşak Başlılık için .86, Sorumluluk için .71, Duygusal Dengesizlik için .85 ve Deneyime Açıklık için .68 olarak bulunmuştur. Cronbach Alfa Katsayıları ise Dışadönüklük için .89, Yumuşak Başlılık için .87, Sorumluluk için .88, Duygusal Dengesizlik için .73 ve Deneyime Açıklık için .80 olarak bulunmuştur. Her bir alt boyutta ayrı ayrı toplam puan alınmaktadır.

Öğretmenliğe İlişkin Tutum Ölçeği. Erkuş, Sanlı, Bağlı ve Güven (2000) tarafından geliştirilen Öğretmenliğe İlişkin Tutum Ölçeği (ÖİTÖ) 23 maddeden oluşan 5'li Likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 23, en yüksek puan 115'tir. Ölçekten alınan toplam puan madde sayısı 23'e bölünerek bireylerin öğretmenliğe ilişkin tutumları hakkında bir yargıya varılabilir. Bu durumda 3'ün üzerindeki birey öğretmenliğe ilişkin olumlu; 3'ün altındaki birey ise olumsuz tutuma sahip olarak değerlendirilebilir. Ölçeğin maddelerinin faktör yüklerinin .560-.791 arasında değiştiği görülmetkedir. Cronbach Alfa Katsayıları ise .99 olarak bulunmuştur. Rotter (1966) tarafından geliştirilen, Dağ (1991) tarafından Türk üniversite öğrencileri için uyarlanan İç-Dış Kontrol Ölçeği (RİDKOÖ) (Rotter's Internal-External Locus of Control Scale) 29 maddeden oluşmaktadır. RİDKOÖ şans kontrolü eksikliği, Siyasal olaylarda dış kontrol, Şans kontrolü, Okul başarısı kontrol eksikliği, Kişiler arası ilişkilerde kontrol eksikliği, kadercilik inancı ve siyasal olaylarda kontrol eksikliği olmak üzere yedi boyuttan oluşmaktadır. Yedi boyutun faktör yükleri .50'nin üzerindedir. Her maddede a ve b harfleriyle gösterilen iki seçenek bulunan ölçekten 0 ile 23 arasında toplam puan alınabilmektedir. Ölçeğin test-tekrar test güvenirlik katsayısı .83 olarak bulunmuştur. Cronbach Alfa Katsayısı .71 olarak bulunmuştur. KR-20 güvenirlik katsayısı da .68 olarak bulunmuştur (Akt., Savaşır ve Şahin, 1997).

Verilerin Analizi

Bu çalışmada hiyerarşik regresyon analizi kullanılmıştır. Verilerin parametrik istatistik sayıtlılarını (normal dağılım ve varyansların homojenliği) ve hiyerarşik regresyon analizi varsayımlarını karşılayıp karşılamadığı test edilmiştir. Elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov Testi ile fark puanlarının homojenliğini ise Levene testi ile incelenmiştir. Analiz sonucunda verilerin normal dağılım gösterdiği ve varyansları homojen olduğu belirlenmiştir (Büyüköztürk, 2000).

Bulgular

Çalışmada bulgular, araştırmada yer alan değişkenlerin birbiriyle korelasyonları ve aşamalı regresyon analizi bağlamında ele alınmıştır.

Aşağıda yer alan Tablo 1'de çalışma grubuna uygulanan ölçeklerin betimsel istatistikleri verilmektedir.

Tablo 1 Araştırmada Kullanılan Yordayıcı Değişkenler ve Yordanan Değişkene İlişkin Betimsel İstatistikler (n=359)

	İstatistikî Değerler	
	Ortalama	Standart Sapma
Öğretmenliğe İlişkin Tutum	73.24	11.55
Duygusal Dengesizlik	31.77	9.51
Dışadönüklük	48.62	8.92
Deneyime Açıklık	44.54	7.82
Yumuşak Başlılık	50.33	8.47
Sorumluluk	29.72	9.02

Tablo 1. Araştırmada Yer Bağımlı ve Bağımsız Değişkenlerin Pearson Korelasyonları (n=243)

Öğretmenliğe İlişkin Tutum Ölçeği ile SDTK Arasındaki İlişkiler

Boyutlar	Öğretmenliğe İlişkin Tutum	Duygusal Dengesizlik (N)	Dışadönüklük (E)	Deneyime Açıklık (0)	Yumuşakbaşlılık (A)	Sorumluluk (C)
Öğretmenliğe İlişkin						
Tutum (ÖİT)	1,00					
Duygusal Dengesizlik (N)	-.50**	1.00				
Dışadönüklük (E)	-.04	.45**	1.00			
Deneyime Açıklık (0)	-.03	.36**	.77**	1.00		
Yumuşakbaşlılık (A)	.15**	.25**	.59**	.60**	1.00	
Sorumluluk (C)	.59**	-.44**	-.02	-.01	.09	1.00
N	*359*	*359*	*359*	*359*	*359*	359

* p<.05, **p<.01

Note: (ÖİT): Öğretmenliğe ilişkin tutum, N: Duygusal Dengesizlik (Neuroticism), E: Dışadönüklük (Extraversion), O: Deneyime Açıklık (Openness), A: Yumuşak Başlılık (Agreebleness), C: Sorumluluk (Conscientiousness).

Tablo 2 incelendiğinde, öğretmenliğe ilişkin tutum ile Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi'nin (SDKT) yumuşak başlılık ($r=.15$, $p<.01$) ve sorumluluk ($r=.59$, $p<.01$) olarak boyutları arasında olumlu yönde anlamlı ilişkiler gözlenmiştir. Öğretmenliğe ilişkin tutum ile duygusal dengesizlik/ nörotisizm ($r=-.50$, $p<.01$) boyutu arasında ise yüksek düzeyde ve farklı yönde anlamlı ilişkiler gözlenmiştir. Diğer yandan Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi'nin (SDKT) dışadönüklük ($r=-.04$, $p>.05$) ve deneyime açıklık ($r=-.03$, $p>.05$) ile öğretmenliğe ilişkin tutum arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır.

Hiyerarşik Regresyon Analizinin Varsayımlarının Kontrolleri

Hiyararşik regresyon analizi için normallik varsayımları (normality of residuals), birbirine bağlılığın hataları (interdependence of errors), çoklu bağlanımlılık (multicollinearity) bakılmıştır.

Normallik varsayımı histogramı ve normal P-P testinin varsayımlarının sağlandığı görülmüştür. Biribirine bağlılığın hata varsayımında Durbin Watson istatistiği kullanılmıştır. Durbin Watson istatistiği 1.5 ve 2.5 arasında değer adığında, normallik varsayımını sağlamamaktadır. Bu çalışmada, Durbin Watson değeri 1.71 bulunduğundan, varsayımını sağlamamıştır. Homoscedasticity varsayımı, regresyon scatter plot (grafiği) ile kontrol edilmiştir. Scatter plot belli kalıp görünmediğinden, homoscedasticity varsayımı normallik varsayımını karşılamıştır.

Çoklu bağlanımlılık (multicollinearity) varsayımında, öncelikle yordayıcılar arasındaki korelasyona bakılmıştır. .90'dan daha yüksek korelasyon çoklu bağlanımlılık (multicollinearity) varsayımında iyi bir kanıt değildir. Aynı zamanda, Tolerans ve VIF değerlerine bakılmıştır. Tolerans değerinin .20'den büyük ve VIF değerinin 4'ten küçük olması beklenmektedir. Bu çalışmada Tolerans ve VIF varsayımlarının karşılandığı görülmektedir. Sonuç olarak çoklu regresyon varsayımlarının karşılandığı görülmektedir.

Tablo 3. Hiyerarşik regresyon analizi sonuçları

Model 1

Boyutlar		R^2	F	β	t
ÖİT		0.29	72.15**		
	N			-0.60	-11.99**
	E			0.23	4.64**
ÖİT		0.29	48.02**		
	N			-0.60	-11.98**
	E			0.21	2.94**
	O			0.02	0.35
ÖİT		0.33	43.63**		
	N			-0.60	-12.23**
	E			0.13	1.80
	O			-0.07	-1.02
	A			0.26	4.69**
ÖİT		0.46 5	9.99**		
	N			-0.37	7.48**
	E			0.07	1.07
	O			-0.07	-1.04
	A			0.20	3.99**
	C			0.41	9.18**

* p<.05, **p<.01

Not: N: Duygusal Dengesizlik (Neuroticism), E: Dışadönüklük (Extraversion), O: Deneyime Açıklık (Openness), A: Yumuşak Başlılık (Agreebleness), C: Sorumluluk (Conscientiousness).

Öğretmenliğe ilişkin tutumun yordayıcıları çok yönlü hiyerarşik regresyon analizi ile incelenmiştir. Beş adımda gerçekleştirilen hiyerarşik regresyon analizine birinci adımda Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi'nin boyutlarından duygusal dengesizlik/nevrotizim ve dışadönüklük; ikinci adımda deneyime açıklık; üçüncü yumuşak başlılık; dördüncü adımda ve son adımda sorumluluk girilmiştir. Birinci adımın özgün katkısının model içerisinde (R^2=.29, $F_{(2,356)}$=72.15, p<.01) anlamlı olduğu belirlenmiştir. Birinci adımda girilen değişkenlerden duygusal dengesizlik/nevrotizim β =-.60, p<.01 ve dışadönüklüğün β =.23, p<.01 modele özgün katkılarının olduğu tespit edilmiştir. Modele ikinci adımda girilen deneyime açıklığın modele katkısının (R^2=.29, $F_{(3,355)}$=48.02, p<.01) anlamlı olmadığı görülmektedir. İkinci adımda girilen değişkenlerden deneyime açıklığın β =.02, p>.05 modele özgün katkısının olmadığı ortaya koyulmuştur. Model 1'in yordayıcılarının Model 2'nin anlamlı yordayıcıları olduğu belirlenmiştir. Modele üçüncü adımda girilen yumuşak başlılık boyutunun

modele katkısının (R^2=.33, $F_{(4,354)}$=43.63, p<.01) anlamlı olduğu görülmektedir. Yumuşak başlılığın β =.26, p<.01 katkısının istatistiksel olarak anlamlı olduğu anlaşılmıştır. Modele dördüncü adımda girilen sorumluluk boyutunun modele katkısının (R^2=.46, $F_{(5,353)}$=59.99, p<.01) anlamlı olduğu görülmektedir. Sorumluluğun β =.41, p<.01 modele katkısının istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Tartışma ve Sonuçlar

Araştırmada dışadönüklük ve deneyime açıklık kişlik boyutlarının öğretmenliğe ilişkin tutum üzerinde yordayıcı özelliklere sahip olmadıkları görülmektedir. Deneyime açıklık kişilik özelliğine sahip bireyler hayal gücü, merak, orijinallik, geniş fikirlilik gibi yaratıcılığa ve bağımsızlığa eğilimleri fazladır. Dışadönüklüklerin ise daha çok mizaçları ön plandadır (Viswesvaran & Ones, 2003). Türk kültüründe öğretmen otorite figure olarak göründüğünden, öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının da otorite figure algısını destekleyici olması düşünülebilir. Diğer yandan sıkı, edilgen kültürlerin daha çok toplulukçu kültür özelliklerine sahip olduğu söylenebilir (Triandis, 1996). Toplulukçu kültürlerde aile, okul gibi içinde bulunulan grubun istekleri, kişisel isteklerin önüne geçmektedir. Bu nedenle deneyime açıklık ve dışadönüklük kişilik boyutlarının öğretmenliğe ilişkin tutum üzerinde etkiye sahip olmadığı düşünülebilinir.

Araştırmada yumuşak başlılık ve sorumluluk kişilik boyutlarının ise öğretmenliğe ilişkin tutumun önemli yordayıcıları oldukları görülmektedir. Yumuşakbaşlılık kişilik özelliği esneklik, güven, iş birliği, empati gibi özellikleri içermektedir (Viswesvaran & Ones, 2003). Olumlu tutumlar öğrenmeyi kolaylaştırır. Olumsuz tutumlar ise öğrenmeye ket vurur (Turgut, 1992). Dolayısıyla yumuşak başlılık kişilik özelliğinin mesleğin uygulanması sürecinde eğitim ortamındaki olumlu tutumları destekleyeceği olacağından, öğretmenliğe ilişkin tutum üzerinde önemli etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Sorumluluk kişilik özelliği ise dikkat, düşüncelilik, sorumluluk, düzen, yeterlilik, planlılık gibi özellikleri yansıtır (Viswesvaran & Ones, 2003). Türk kültüründe toplulukçu kültür özellikleri daha belirgin olduğundan, özellikle sorumluluk sahibi olma, bireyden istenen bir özellik olarak teşvik edilebilir. Diğer yandan duygusal dengesizlik/nevrotizim kişilik boyutunun ise öğretmenliğe ilişkin tutumun ters yönde yordayıcısı olduğu görülmektedir. Duygusal dengesizlik/nevrotizim kişilik özelliği bireyin daha çok stabil olmayan olumsuz duygularıyla ilgilidir (Eryılmaz & Öğülmüş, 2010; Viswesvaran & Ones, 2003). Kişilerin zaman içinde geliştirdiği yerleşik tutumların çoğu duygusal ve davranışa yönelik öğeleri içerir (Kağıtçıbaşı, 2006). Başka bir deyişle tutumlarda süreklilik beklenmektedir. Bu nedenle duygusal dengesizlik/nevrotizim kişilik özelliğinin öğretmenliğe ilişkin tutum üzerinde ters yönde etkisinin olduğu denilebilir.

Bu çalışma sonrasında benzer araştırmaların üniversite, ilköğretim ikinci kısım ve ortaöğretimde öğrenim gören öğrencileri de kapsayacak şekilde büyük örneklemler üzerinde yürütülmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu çalışma bağlamında kişilerarası ilişkilere girme ve sürdürebilmenin pek çok ergen için stres yaratıcı bir problem durumu olarak algılandığı düşünüldüğünde, okullarda ergenlerin kişilerarası başarı beklentisi düzeylerini yükseltmeye yönelik, sosyal beceri eğitimi, güvengenlik eğitimi, iletişim becerileri konularını içeren bireysel ve grup çalış-

malarına yer verilebilir. Ergenlik döneminde ergenler için akranların önemi düşünüldüğünde, kişilerarası ilişkilerde iletişim becerileri görece daha iyi olan ergenlerin ayrı bir eğitim verilerek akranlarını daha iyi anlayabilecekleri becerilerle donatılmasına dayalı olan akran danışmanlığına ağırlık verilebilir. Bu tür eğitimlerin tüm öğrenciler bağlamında psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin etkinliğinin artırılmasında yararlı olacağı düşünülmektedir.

Öneriler

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar çerçevesinde yapılacak araştırmalara yönelik; öğretmenlik mesleğine yönelik tutuma ilişkin problem yaşayan üniversite öğrencilerine yönelik özellikle yumuşakbaşlılık ve sorumluluk kişilik özelliklerini geliştirici psiko-eğitsel çalışmalar yapılabilir. Öğretmenliğe ilişkin tutum ve beş faktör kişilik özellikleri ilişkisinde, kültürel faktörün etkililiğini başka kültürler üzerinde benzer çalışmalar yapılarak bakılabilir. Öğretmenliğe ilişkin tutum ve beş faktör kişilik özellikleri ilişkisi konusunda, farklı bölgelerde öğrenim gören öğrencilerle çalışılarak bu araştırmanın sonucunun desteklenip desteklenmediği konusunda literatüre katkı sağlanabilir.

Kaynakça

Aksoy, M. E. (2010). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları (Gaziosmanpaşa Üniversitesi Örneği). *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 197-212.

Aydın, R. ve Sağlam, G. (2012). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının belirlenmesi (Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Örneği). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(2), 291-294.

Bacanlı, H., Ilhan, T. ve Aslan, S. (2009). Beş Faktör Kuramına dayalı bir kişilik ölçeğinin geliştirilmesi: Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 261-279.

Başbay, M., Ünver, G. ve Bümen, N. T. (2009). Ortaöğretim alan öğretmenliği tezsiz yüksek lisans öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları: Boylamsal bir çalışma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 15 (59), 345-366.

Bulut, İ. (2009). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi (Dicle ve Fırat Üniversitesi Örneği). *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 13-24.

Bulut, D. (2011). Müzik öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31 (3), 651-674.

Büyüköztürk, Ş. (2000). *Sosyal bilimler için veri analiz el kitabı.* (10. baskı). Ankara: Pegem yayınları.

Costa, P. T. Jr. ve Widiger, T. A. (Eds.). (2002). *Personality disorders and the five-factor model of personality* (2nd ed.). Washington: American Psychological Association.

Çakır, Ö., Kan, A. ve Sünbül, Ö. (2006). Öğretmenlik meslek bilgisi ve tezsiz yüksek lisans programlarının tutum ve özyeterlik açısından değerlendirilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 36-47.

Demirtaş, H., Cömert, M. ve Özer, N. (2011). Öğretmen adaylarının özyeterlik inançları ve öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Eğitim ve Bilim*, 36 (159), 96-111.

Doğan, T. ve Çoban, A. E. (2009). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 34(153), 157-168.

Erkuş, A., Sanlı, N., Bağlı, M. T. ve Güven, K. (2000). Öğretmenliğe İlişkin Tutum Ölçeği geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 25 (116), 27-33.

Eryılmaz, A. ve Öğülmüş, S. (2010). Ergenlikte öznel iyi oluş ve beş faktörlü kişilik modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 189-203.

Flanagan, R. ve Malgady, R. G. (2011). Successful graduate students: The roles of personality traits and emotional intelligence. *Psychology in the Schools*, 48(4), 317-331.

Fuller, B., Jr. ve Marler, L. E. (2009). Change driven by nature: A meta-analytic review of the proactive personality literature. *Journal of Vocational Behavior*, 75, 329-345.

Johnson, M. K., Rowatt, W. C. ve Petrini, L. (2011). A new trait on the market: Honesty-humility as a unique predictor of job performance ratings. *Personality and Individual Differences*, 50, 857-862.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2006). *Yeni insan ve insanlar*. 10. Baskı. İstanbul: Evrim Yayın Evi ve Bilgisayar San. Tic. Ltd. Şti.

Krüger, M. (2009). The big five of school leadership competences in the Netherlands. School *Leadership and Management*, 29 (2), 109-127.

Lounsbury, J. W., Smith, R. M., Levy, J. J., Leong, F. T. ve Gibson, L. W. (2009). Personality characteristics of business majors as defined by the big five and narrow personality traits. *Journal of Education for Business*, 200-204.

McCrae, R. R. ve Löckenhoff, C. E. (2010). Self-regulation and the five-factor model of personality traits. R. H. Hoyle (Ed.), *Handbook of personality and self-regulation* (pp. 145-154).

O'Connell, M. ve Sheikh, H. (2011). Big Five' personality dimensions and social attainment: Evidence from beyond the campus. *Personality and Individual Differences*, 50, 828-833.

Oral, B. (2004). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 15, 88-98.

Özbek, R., Kahyaoğlu, M. ve Özgen, N. (2007). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (2), 221-232.

Rose, R. C., Ramalu, S. S., Uli, J. ve Kumar, N. (2010). Expatriate performance in overseas assignments: The role of Big Five Personality. Asian Social Science, 6(9), 104-113.

Savaşır I, Şahin NH (Ed) (1997) *Bilişsel davranışçı terapilerde değerlendirme: Sık kullanılan ölçekler.* Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Semerci, N. ve Semerci, Ç. (2004). Türkiye'de öğretmenlik tutumları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 137-146.

Şenel, H. G., Demir, I., Sertelin, Ç., Kiliçaslan, A. ve Köksal, A. (2004). Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum ve Kişilik Özellikleri Arasindaki Ilişki. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 15, 99-109.

Triandis, H. C. (1996). The psychological measurement of cultural syndromes. *American Psychologist*, 51(4), 407-415.

Turgut, M. F. (1992). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Saydam Matbaacılık.

Veage, S., Ciarrochi, J. ve Heaven, P. C. L. (2011). Importance, pressure, and success: Dimensions of values and their links to personality. *Personality and Individual Differences*, 50, 1180-1185.

Viswesvaran, C. ve Ones, D. S. (2003). Measurement error in "big five factors" personality assessment. B. Thompson (Ed.), *Score reliability-contemporary thinking on reliability issues* (pp. 245-257). California: Sage Publications.

THE PREDICTION OF ATTITUDE TOWARDS TO PROFESSION OF TEACHER THROUGH FIVE FACTOR PERSONALITY DIMENSIONS

Sevda ASLAN*
Murat YALÇIN**

Abstract

The aim of this study is assessment of the relation between teachers' attitudes and five factors personality dimensions with regards to prediction capacity of pre service teachers' attitudes on five factors personality dimensions. The working group containing 270 girls and 89 boys totally 359 students is composed of fourth grade students in the Department of Faculty of Arts and Science and graduated students attending the pedagogic formation education in Kırıkkale University in the academic year of fall in 2011-2012. In the research, Teacher Attitutes Scale and Adjective Based Personality Test were implemented as a data collection tools. Obtained data was analyzed through the method of hierarchic regression analyze. According to the findings of the research of emotional imbalance/nevrotism, clemency and responsibility personality attitude about the dimensions of teaching are seen as annotated but not defined open to extraversion and experience.

Key Words: Attitude on teaching, Five factor's Personality dimension, University student

* Assistant Prof.Dr., Sevda Aslan, Kırkkale University Faculty of Educatio, Department of Educational Sciences, Guidance and Psychological Counseling

** Murat Yalçın, (Abrogated) Head of Educational Research and Development Directorate, Ministry of National Education